

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՈՆԻԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԶՄԻՌՈՆԻԱՅ ԸՆԴԱՐՈՒՄ 19 ՅՈՒՆԻՍ 1869

ԹԻՒ 862

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Նորոգէմ կայսրը՝ որ ամեն պարագայից մէջ խոհեմութիւնը ձեռքէ չձուլէր, փարիզի խոհեմութիւնը և ժողովրդեան մէկ մասին աղմկոյող ընթացքը զսպելէ և հանդարտութիւնը ամեն անգամ վերահաստատելէ ետեւ, փութացաւ ազգային երեսփոխանաց մեծադոյն մասին բաղձաւորը՝ ի դարձ զնեղատառութեան զանազան նոր բարեկարգութիւններ առաջարկելով. որոց վերայ ծերակոտին կողմանէ քննութիւններ ըլլալէ ետեւ պիտի ընդունուին։ Նոր հաստատուելի բարեկարգութեանց զլրատուներն են, 1. երեսփոխանական ժողովը յետ այսորիկ իրաւունք պիտի ունենայ իւր ներքին կանոնադրութիւնը ինքը ընել և իւր զիւսին պաշտօնականները ինքը ընտրել։ 2. Առավարութիւնը պարտաւոր պիտի ըլլայ երեսփոխանական ժողովոյն քննութեանը և հաւանութեանը ներկայացնել զփոփոխութիւնները մաքսական պայմանաց, որք յետ այսորիկ կրնան հաստատուել ուրիշ ազգաց հետ՝ յատուկ դաշնագրութեամբ։ 3. Սինչէ ցայսոր ազգային երեսփոխան մի չէր կրնար տէրութեան քանի մը զլրատու պաշտօններ վարել և մասնաւորապէս չէր կրնար նախարար (մինիսթր) ըլլալ։ Այս սովորութիւնը պիտի խախտուի այժմէ երեսփոխան մի պիտի կրնայ տէրութեան ներքէ ծառայութեան մէջ մտնել։ 4. Առավարութեան հարցմունք ընելու և զանազան գործոց վրայոք տեղեկութիւններ խնդրելու իրաւունքը պիտի ընդարձակուի։ Հայ ասոնք են զլրատու բարեկարգութիւնները, զորոյն ազգայնաց կայսրը իւր պատգամադրութեամբ իմացոյց երեսփոխանական ժողովոյն, յորմէ բազում շնորհակալութեամբ ընդունուեցան։

Ներքին գործքերը այս կերպիւ հանդարտելով, հասարակաց ուշադրութիւնը արթնցանք քաղաքականութեան վրայոք դարձած է այժմ. և այս օրերս վերադարձին տարածուեցաւ այն համբաւը թէ Վաղդիյ, Ասարիյ և Նաւաիյ կառավարութեանց մէջ պաշտօնական և յարձակողական դաշնագրութիւն մի հաստատուած է կամ հաստատուելու վերայ է։ Վաղդիյի լրագիրները ըստ մեծի մասին համոզութեամբ և ուրախութեամբ կը հրատարակեն այս երեւակ դաշնագրութեան լուրը, որ նպաստամտոյց է յոյժ աղմկական քաղաքականութեանը. սակայն Նաւաիյ լրագիրները չեն հաստատել այս կարեւոր լուրը. մանաւանդ թէ Վիլհելմի Վալդիյի օրագիրը կը հերքէ զայն իւր ամենայն զօրութեամբը։ «Այս համբաւներուն մէջ ամենին ճշմարտութիւն մի չկայ, կըսէ, և մեր այս գրածին համաձայն են Նաւաիյ լուր լրագիրները։ Ասոնք որ այժմեան պարագայից մէջ այսպիսի ենթադրութեանց հաւատ ընծայել կուզեն՝ հինցած և քանդուած ծուղակի մէջ պիտի ընդունուին»։ Այլ թէ այս այսպէս է, ուսկից ետեւ և ետեւ ընթացող յիշեալ լուրը, զոր շատերը ստոյգ կը համարեն, կը հարցնեն ուրիշ լրագիր մի, և դարձեալ կը պատասխանեն յաւելցուել թէ ինչպէս խորագրեալ և կեղծ գրամոյց գործադրուեցաւ կամ, նոյնպէս սուտ ու կեղծ լրաց գործադրուեցաւ և կը գտնուին։

Չիարդ և իյէ, հասարակաց ներքին համոզմանը համաձայն այս երեւակ դաշնագրութիւնը կարելի չէ առանց հոգի խառնել յանձնելու և առանց դաշնագրի գործը Չիլիթի մէջ քիչալէն ետ կանչելու։ Իսկ այս խնդրին վրայոք Վաղդիյ կէս-պաշտօնական լրագիրները որոշ բացատրութիւն մի չեն հաւատարկեր։ Փարիզի Վալդիյ օրագիրը կերպիւ իւր

յիշեալ դաշնագրութեան զոյգութիւնը խմայնելով՝ կըսէ թէ այս դաշնագրութիւնը արդեանայ իսկ օդայից ը համար՝ դաշնագրի զօրաց հոգի վիճակէն և լլկելու խնդրոյն վրայոք խօսք մի չեղաւ։ Վաղդիյ ըստ մեր կարծեաց՝ խօսք չըլլալը անկարելի է. միայն թէ հաստատուած պայմանը ծածուկ պահել կուզեն, որ պէտքի վաճառապետական կառավարութեան ականջը՝ որպիսի որ կարելի է, ուշ հասնի։ Այսու ամենայնիւ հոգին հասած վերջին նամակները ամենքն ալ կը համաձայնին զոյգելու թէ յիշեալ ծածուկ պայմանը բացայայտ է նոյն մայրաքաղաքին մէջ և Ս. Պապը հրապարակաւ ծանուցել է թէ ամեն կերպիւ պէտք պիտի զննէ խառնական զօրաց հոգիական վիճակը մտնելուն, և ի պահանջէ հարկին հոգի մէն պիտի մեկնի, ինչպէս որ ուրիշ ծանր պարագայից մէջ հեռացաւ իւր ամենին։

Հոգեկան խնդրոյն նկատմամբ բնականաբար այս նոր քաղաքականութեան ի դատ, որուն ստուգութիւնը տակաւին հաստատութեան կարօտ է, առայժմ ուրիշ փոփոխութիւն մի չտեսնուի կայսերական կառավարութեան ընթացքին մէջ թէպէտ և պաշտօնէից խորհուրդը վերահսկողութեամբ կիսով չափ նոր անդամներ ընտրուելով։ Ասոնց մէջ յատուկ նշանակութեան արժանի է արտաքին գործոց տեսչութեան մօսի Տը Վալդիյ Կոնսուլը ինչպէս յանձնուիլը, որ Վաղդիյի դեսպան էր ի Ռոման, ուր միևնոյն պաշտօնին վրայ նախաւոր դէպք մի չտեսնուի։ Այնպէս զի մէջ իսկանտայի բողոքական եկեղեցւոյն խնդրոյն վրայոք կը վիճարանին միշտ։ Սակայն մէջ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Հետեւեալ գեղեցիկ տաղը փարիզէն յուղարկեցաւ մեզ ի նրատարակութիւն։

ԱՌ ՕՐԻՈՐԴՆ Է. Հ.

- Ա. Քան զեղէն ի հիւսիսայ յոտիցը ի ծայն դուռացայ։
Ոչ ի վաղից վաղեցին զեւթ ի թափ եւանդն ուժ գնաղոյն։
Որչափ որքան քրտանա իւր յերակունս իմ խաղաց սաստիկ։
Ըզնաճան ասիկ հերացը մըլանանց զըլըրել։
Գըլըրել իմ տեւեալ զուլաւրը քով յարախաղաց։
Ձերթ խաղան մըլանտեր զպարանոցաւ կարախոյն։
- Բ. Յաւուր յորում յաղթեալ տարերք աղքատութիւն ընդդէմ ընդդէմ։
Մինչ երկինք ինքին թըլ զորդին՝ ըզմարդ ուրանալ։
Զոր անդունդք արտանջեն իրեն զիւրեանց ինչ սեփական։
Երբ միւրեք հողմոյ կարգան նըմա զանունն՝ յախտալիւ։
Եւ Ուրիւն զերթ կուտան ըզնաճարեալ յանկաղնու։
Ի ծաւա յուղեալ անդալար մերթէ ըլնա ի ծոյցն։
- Գ. Երբ պարզին ամպք սեւաթոյր յերկայնութիւն Առանտայ։
Յուղարկաւոր մութ տապաւառայ թաղման նորա հանդերձեալ։
Մինչ ընդ ընաւ գրողին կայծակն ըզթիւ մորույ, զորհաս մահու։
Երբ փոխի կորն ի դադալ, ոչ տենչանք այնչափ խընդրել։
Ըզնաճարեալ մի լուսայ արեւական աղաւաղար։
Որչափ ևս խընդրեմ անցաղ ըզմի ի քոյց հայեցուածոյ։
- Դ. Զօրէն սուսերամարտ հոռիական մինչ կըրկիս։
Այսպէս և հեղնութեամբ զիւրաքանչիւր վերսն ողջունէ։
Մինչ ի նա անհարկէ մահ աչքը կայսեր և յուղան։
Եւ խոժանին միանգամայն. մինչ զոր կոխելն հաւոր ուղաղ։
Երեւին տեսնելեաց ծորաւահոճ զերթ զուրկ։
Որք զերկաւ իւր քամելով կողորդեցան զօրութեամբ։
- Ե. Մինչ մընայ զի կոյս Ահտան տացի նըլան կենաց մահու։
Կամ իմ ևս ի մարտ կենաց, իմ ոտիւնց անդ ի միջ։
Անկանել կամ կանչել, թէ միայն ձեռքը ըզնաճաւ տուցեն։

- Զ. Յաւուր իմ գիշերախան երկայնէին դաշտը անհամար։
Ըզնեղ ծայրք անկարծելի դաշնականութեանց տանէին։
Թեթեւեղ մայք քան զամպ թափանց ընդ կապուտակ երկնից յարկաւ։
Արշալոյսը կայծակալ էլէն հանգըստարան քիզ վայել։
Ի ծաղեղ մէն մի չոյցն տառաւորան ըզըլլաւ քով։
Եւ զըզնուր ծընանէին յանկարծակի անդամանդ։
- Է. Ըզնեղ քո սպիտակազայն քան զարտաւառ երկրի՝ ըզլաւ։
Խոսակն վարդը ընչեղ ևս քեւ, վարսիցը յորը ցան և ցլը։
Գըլըրին յարձակել, հիւսկը զհիւսկը և բողբոջը։
Եւ չկանք թողուլ զքեզ. ի զընալ քո՝ ակունք վանեաց։
Առ քեւ անսուրբ երեւալք՝ ամօթալից թագ չլին։
Կամ ընդ վրտակ ի հեռուս ըզհատ ոտիցը ընթանային։
- Ը. Եւ սիւք քաղցրոյցոյն, որ ընդ աղջկունս ըզբոսանին։
Որ մերթ գարտաւառ օրորդին միայն սըրբեն։
Որ եւանդն ի նարնջից, և ի կիւրծնայ հայրենեաց հէք։
Որ ի ներքս անցանեն ծաղկանց ի սիրտ և ի մանան։
Ըզնեղ նոյս և զընտրութիւն, ոչ ի խնային։
Խոսակն ընդ ընչոյց, զընչոյցեալ խանդարել զայն։
- Թ. Միւսանդամ տեսի ըզընդ յարեւելան բոստան թաղմալ։
Գերիք տգուտագոյն, վիմաւառակ պաշտելին քեզ։
Կըրէր ճակատը ի բարձ խոնարհ ըզնոր խորանս ապարաւ։
Երբ օղապար ծխածան զլիւսից անկեալ չընապատ։
Ըզնաճարեալ քո շէտաբոսայ և արծաթի, զօտի ոսկեայ։
Երջանկագոյն քան զմարդիկ՝ սեղանի ի լանջող անարատ։
- Ժ. Ի յատախ անդ խառնիխուռն էլին կապուտը անապատի։
Կարկէհան և սուտակ և չափիւրց և զըմրուտ։
Զինչ հընդը յոտի թական ականոցիք ահաւոր։
Բոցալուս վայելմալ նոյն, գերիք փօտար կուրանային։
Ի քոյց զամենեւին այսպիս ակունք տարաւորեալ։
Միայն ինքեանց սրահին ըզքո տեսիլ անանան։
- ԺԱ. Սիրամարգը ի նախանձ ընդ յատակին զըզընուալ։
Յականանք պատուական զիւրեանց զըլըրել զընչին։
Եւ ձիւնեղն ընկերը նոյն յօղս տակաւնալ յարթ և ճակալ։

խնդրէ որ կատարելապէս ջնջուի քօնքորութիւնը կոչուած վաղեմի պաշտօնականները որ եղած է 'ի մէջ Աւստրիայ և Հունի Ս. Միութեան: վասնոր այս գաղափարովեան ջնջուիլը ամենահարկաւոր միջոց մըն է զանազան ազատութեանց ձեռք բերուելուն:

ԱԶԳԱՅԻՆ

Մասնա 6ին և 13ին սրբոց Հոփսիմեանց և Ս. Ստրպեան ազգային վարժարանաց պարզեաբաշխութիւնները կատարուեցան: Այս պարզեաները ոսկեյած և արծաթ միտալներէ ու օգտակար դիրքեքէ բաղկացեալ էին: Վերջերս մեծ մասը ազգասիրաբար նուիրուած էր 'ի մեծարդոյ տեարց կարասիտ աղայէ տէր Գապարեան, Սարգիս աղայէ Սիր-դայեան և Սարգիս աղայէ ճաղկորեան: յիշեալ իրերն վարժարանաց ծախուցը նպաստամատոյց ըլլալու նպատակաւ: Սինեայի գիտաւորութեամբ, և պարզեաբաշխութեան հանդիսին շուքը աւելցնելու համար ազգային երեւելի և ուսումնական երիտասարդք ոմանք հաճեցան իրենց ծախիքը եւրոպական երաժշտաց ընտիր խումբ մի յուղարկել 'ի Ստրպեան վարժարան: ուր աշակերտները բարոյական և զգաւարձալի փոքրիկ ներկայացում մի ևս ըրին 'ի դոհոնականութիւն բաղմամբ ուսումնասէր հանդիսատեսաց: որոց զլուրը իւր աթոռոյն վերայ նստած էր մեր ամենա Ս. Միութեանը Հայրը: և Ստրպեան այս վարժարանաց բարեկարգ ընթացքը և յառաջդիմութիւնը ոչ սակաւ միջնորդութիւն մատուցին ճշմարիտ ազգասիրաց: որոնք իրենց խնդակցութիւնը և շնորհակալութիւնը յայտնեցին ընդհանուր տնօրէն Ստրպեան Ս. Ստրպեան պատուելիին:

Հետեւեալ նամակը՝ որ ուսումնական մեծաշուք բարեկամ մի յուղարկած է մեզ 'ի հրատարակութիւնը, ընդաճակ տեղեկութիւններ կուտայ յիշեալ ազգային գաղափարաց ընթացքին և ներկայ կացութիւնը վրայ:

Աղայ խմբագիր ու ընթերցող Արշալուստայ:

Պատե՛հ առիթ ունեցայ այս օրերս քաղքիս Հայ երկսեռ վարժարանաց տարեկան հարցաքննութեանց ներկայ գտնուիլ: Ի մօտէ անոնց վրայ անսովոր տեղեկութիւններու կուզեմ հրատարակման տուլ, և այս առանց ազգային բարձր խորհրդածութեանց մտնելու ու զմեզ Ստրպայ-ներու հետ համեմատելու: Հոփսիմեանց վարժարանը՝ որ նախ գտնուելու հրաւիրուեցանք, իւր բարձրագոյն դասի քննութեան կը պարագիւր: Աշակերտութիւնը բացի հայերէնէ ու տալիս կործանելով իրենց լեզուի վերջնականութեան, թարգմանութեան, ընդհանուր ու Հայ պատմութեան, բարոյական գիտելիաց հմտութիւններ կը յայտնէին: Հին պատմութիւնը մինչև Պարսից արշաւանքները (Ս. դար Բ. Ս.) ու զաղկապէս քրեականութիւնը մինչև համաձայնութեան մէջերը բուսական առարկայ եղան քննութեան: Պատմութեանը գրեթէ միշտ գոհացուցիչ ու կատարեալ էին, զաղկապէս արտասանութիւնը հեշտ ու գիւրդի դասեր, զեղադրութիւնը ձեւաւոր ու միանգամայն արագ ու աշակերտութեանց վարժանքը համեմատ ու քաղաքավոր: Քիչ շատ այս ազգային միջնորդական ցոյցին քով ախարս սպաւորութիւն մը գգայինք տեսնելով զարդոյն սրահը և մայր, ոչ մայր մը, ոչ քոյր մը և յարգելի մը դատ և ոչ հայր կամ եղբայր մը ներկայ էին հոն: . . . Աշակերտութեանց բարձրագոյն դասն էր որ կը քննուէր, բայց անոնց 25 հոգիէն հազիւ 10ը ներկայ էին: . . . զարդոյ վերատեսչութիւնէ խմայանք որ անոնց մէջ տարին 108 օր բացակայ գտնուողներ կան: . . . Հոն քննուող աշխատասէր աշակերտութեանց զաւրով մեծ մասամբ բաւալիս նշանակութեան արժանի տեսնուեցան թէ՛ այն օրուան արդիւնքով և թէ՛ իրենց զարդական ընթացքի նկատմամբ՝ որ մեզ հազարդուեցաւ: Այս բարեջան մասին կը լրարարեին հետեւ առիթը այնպէս տեսնելը:

Մարիամ Պ. Պաղարարեան,
Կիւրապահ Աղապարեան,
Հոփսիմէ Աղապարեան,
Զապէլ Ս. Փափաղեան,
Թաղուհի Գրիգորեան:

Հոփսիմեանց զարդոյ մէջ մեզ ցաւ առող կէտերու մին ալ այն է, որ անի վերջ կը մնայ չեմքեր գերագոյն դասերէ սյլ պարզ ուսմանց, թուաբանութեան, աշխարհագրութեան մասնաւոր դասաւանդութեան: Վերա-տեսչութեան բոլոր ջանքը ու ազգային սէրը, քանի

մը աշակերտութեանց գովելի անձնակազմութիւնը հարկե-ղած է որպէսզի ազգային զարդոյն ուսանողութիւնը ներկայի բան մ'ըլլի: Արիւհեալ վերոյիշեալ բարձրագոյն դասի աշակերտութիւնը են որ իրենց վերատեսչի ետանդէն միշտ զարդոյն ուսմանց քիչ շատ կատարելութիւն կուտան անձնակազմութեան զաղկապէս, թուաբանութեան ու աշխարհագրութեան դասաւանդութիւններ ընելով իրենց քննարկութեան: Ազգային ծառայութիւն մ'է այս՝ որ ամենէ կը զոլուի բոլոր օրինաւոր դասաւանդութեան տեղ չի կրնար տնայնիլ:

Ստրպեան վարժարանի գաղափարը՝ յարմարեալ տեղի մեծ կենսականութիւն մը նշանակելով հոն: Լեզուի մասին հայերէն զրաբար ու աշխարհագրութեան, զաղկապէս, անգլիարէն ու տաճկերէն՝ հմտութեան տեսնելու առաւելում, (յո՛ւսմանք աշակերտներէ թող տրուած է): Զոնադան ուսմանց մասին թուաբանութիւն, պատմութիւն, երկնագիտական տեղեկութիւններ, պարզ ու կրկնակ տեմաակալութիւն և այլն: Լեզուաց մէջ բաւական յառաջ գալոյ տղայներ տեսնելու նոյնպէս և բաւական ետ մնացողներ, և պատճառը այն է որ քանի մը լեզուի միանգամայն կը հետեւին տղայք, չիմտանելով թէ՛ երկու կամ մէկ լեզու իսկ շատ է աշկ ուսանիլ ուղղով համար. ասկէ զատ դասաւանդաց ամենէն ալ տրուած են լեզուներ աշակերտաց բարձրագոյն բացակայութեանց վրայ: Կրեւի թէ աղ-ջկանց զարդոյն պիտ հոս ալ ձրի դաստիարակութեան յարգը դեռ ճանչցուած չէ՝ ստակով ըլլելու ն' գուցէ վտարային դատ: Որիչ ուսմանց վրայ նոր ըսելիք մը չիկայ, մանաւանդ աշխարհագրութեան մասին որ քանի մը տարիէ 'ի վեր դուրի կը մնար ըսին մեզ հարկ եղած աղջկաներէ: . . . կը թողնէր որ այս կէտերը ինքին խօսին ու կուզանք այն երկու ձեր ուսումները յիշելու որ մեր ուղարկութիւնը գրաւեցին:

Այս ուսումները Տնտեսագիտութեան ու Իմաստասիրութեան դասեր են, որ առաջին անգամ տեղի կուենան Ստրպեան սրահին մէջ և որ վարժարանաց վերատեսչութեան մեր սիրելի բարեկամ պարոն Ստրպեան Ստրպեանը անձամբ կ'աւանդէ:

Պարոն Ստրպեանը այն խոնարհ ու լեզու աշխատողներու դասէն է, որոնք իրենց պարտքը ճանչնալու համար պէտք չունին բուրժուանքէ՝ չընկալաւորելու: Անի գրեթէ չի խոստանար բայց կը խոստանէ, գրեթէ չի խօսի բայց կը զործէ: Քիչ շատ ձեռքէն եկածը ընելու կ'աշխատի, խըճի մօտ, առանց բռնելու ու հաշակ բնտոնելու: ու չի լռել թէ ազգին ինչ կուտայ ու ազգէն ինչ կ'առնէ: Իւր իմաստասիրութիւն ու տնտեսագիտութիւնը ըսածը որ կրնանք «Տարեք փիլիսոփայութեան ու տնտեսագիտութեան» կ'սէ՛լ համառօտ բայց ընտիր դասաւանդութիւն են: Հայ անուս մանկուոյն: Բայց ուրիշ զարդական պիտանի աշխատութիւններէ, պարոն Ստրպեանը դանդաղ հնարին պարզութեան մէջ երկասիրած է՝ առաջին քայլ մը տալու համար իւր աշակերտացը և կը յուսանք թէ քիչ քիչ իւր դասերը կը զարմանալ:

Այս դասաւանդութեանց ազգին որքան օգտակար ըլլելու մեր ուսումնականաց կիցեայ դատել, մենք միայն դանդաղ նշանակել կը լրարարեմք թէ՛ ճշմարիտ աշխատողի մ'անունը յիշելու և թէ՛ այն աշակերտները քաջալերելու համար, որք այս ուսմանց մէջ ըստ բուսականի հմտութեան և որք են:

Յակոբ Մաղաքեան,
Սարգիս Պերկամալեան,
Թաղուհի Ճերմակեան:

Ինչ կէտ մը կուզենք նշանել տալ այս մասին, և այն է թէ տեսականը առանց գործնականի, մասաւորապէս առանց փորձականի խիստ թերի կը մնան, և թէ փիլիսոփայութիւնը առանց բնագիտութեան պակասաւոր ուսում մ'է: այս պատճառաւ շատ յարմար կը թուի մեզ՝ հիմա որ քաղքիս Հայ բժիշկներու թիւը շատնալու վրայ է բնագիտական ուսմանց ձրի փոքրիկ դասաւանդութիւն մը հաստատուի: Հայ տղոյ՝ որով և ճշմարիտ ուսումնականութեան սկիզբ մ'եղած ըլլի Ս. Ստրպայ վաղեմի պատերուն մէջ:

Երբուի մեզ այս խօսքը ըսելի զի թողլով պարոն Մաղաքեանի դասերը որ իւր բացառութիւններ են՝ և հայ կարան ու լեզուազէտ դասաւանդաց արդի մէթոտները մեր զարդոյնը այն սովորական փիճակի մէջ կը գտնուին դեռ որ կը տրեւի մեր հոն այլեւս սովորած ատեններ: Լեզուազէտութեան աւելի բան մը չկայ ու իջող-բոխի մի պաշտօնը կը վարեն այնպիսի զարդոյններ՝ որք կրնային փոքր Սովոյ առաջին կարգի վարժարանաց դերը խաղալ: . . . Բայց ինչ օգուտ: . . . բարեկէտասակ օրեր

քաղքիս Հայը ազգատութեան վերջ նետեցին: ազգին կ'ամառները հիմա ուրիշներու պարտքերը ջնջելու կը ծառայեն, ու այսօրուան օրս 700է աւելի աշակերտներ տարին հազիւ 120,000 դուրուշով կը դաստիարակուին ըսելէ ամեն մէկ տղու հազիւ 172 դուրուշ տարեկան ծախք: . . . Եւ տարին 172 դուրուշով ինչ կուզես որ սովորի տղայ մը, և տարին 172 դուրուշով ինչ կուզես որ ընէ վերատեսչութիւն մը: . . . պակասած միշտ Ստրպայի յիշարանն է, ուղղաւոր միշտ Սեկենասներ-բայց անէկնր յենարաններ ու խորտակեցինք: Եղան Սեկենասներ ու անոնց պատուէրները մոռցանք: . . . չենք ուղեր մոխիրներ բանալ այլ միայն կուզենք զանոնք յիշել: . . . անցեալը իւր դասը կուտայ ինք չիղառնար: Բայց ընտելու չէ, կըսէ տուածը, ջանանք ուրեմն նոր (Երբեք, մեր կեանքը, մեր զարդոյնը պահպանել զարդացնել ու այնպէս ընենք որ ալ մեր գլխուն վրայ չի կենն այս խօսքը թէ՛ «ամեն ժողովուրդ իրեն արժանի փիճակը ունի»:

Իզմիր, 16 Յուլիս 1869:

Գ. Կ.

ՓՈՒՐԻԿ ԱԶԳԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԻ

Կ. Պօլսոյ Մամալ պատուական հանդիսին Յունիս 4 թիւը համառօտ նամակ մի կը պարունակէ: ուղղեալ Իզմիրէն առ Տեղապահ Ս. Հայրն. որուն շնորհակալութիւն կը մատուցուի վասն եռանդագին ջանքը զորս 'ի գործ կը ընէ ազգային իրաւանց և արտոնութեանց պաշտպանութեան համար: Այս ազգասիրական զգացումն անտարակոյս գովելի է:

Սակայն ըստսրում նոյն նամակին հեղինակները ինքըզինքնին Իզմիրի Հայ հասարակութեան ներկայացուցիչք կ'անուանեն, մեր ազգային մեծա. Վարչութեան անդամները՝ իբր օրինաւոր ներկայացուցիչք Հայ ժողովրդեան քաղաքիս՝ յորմէ ընտրուած են, պարտք կը համարին իրենց՝ լրագրոյս միջոցաւ ճանուցանել թէ նոյն նամակէն՝ զոր պիտակաբար հանրագրութիւն կ'անուանէ Մամալը, ոչ իրենք և ոչ Իզմիրի հասարակութիւնը տեղեկութիւն չունին:

Դարձեալ անցեալները Մամալէն մէջ դուրած էր թէ, Կ. Պօլսոյ նախորդ Պատրիարք մեր ամենա տէր Պօղոս սրբազանը՝ նոյն մայրաքաղաքէն մեկնելու ժամանակը մնաք բարեաւ ըսելու համար պատրիարքարանն երթալով, միանգամայն շնորհակալութիւն մատուցեր է Տեղապահ Ս. Հօր յառաջնութեան ինքրոյն նկատմամբ խորճարկոյն՝ Դարան առջև իւր, քոնած ազգու ընթացքին համար:

Ամենատղք ազգիւրէ իմացեալ՝ կը յայտնեմք 'ի պատիւ ճշմարտութեան, թէ ոչ միայն այսպիսի շնորհակալութիւն մի չէ մատուցուել, այլև յառաջ նուրեան խնդրոյն խօսքը անգամ չէ բացուել նոյն կարճատեւ տեսակցութեան մէջ: և այս ճշմարտութեան ակնատես և ակնջայտը վկայ կը համարուին նոյն այցելութեան ներկայ գտնուող բազմաթիւ երեւելի ազգայինք:

Վիճակիս բարեխնամ Առաջնորդ ամենա տէր Պօղոս Ս. արքեպիսկոպոսը՝ ընկերութեամբ ազգային հոգաբարձուաց և քանի մը քահանայից, անցեալ շաբթու այցելութեան գնաց քաղաքիս կառավարիչ փետ. Սպիլիֆաշային: Քանի մը օրէ ետեւ Երբեք Վսեմութիւնը՝ ընկերութեամբ մեծա. Մէքեթուլ ճի Էֆէնտիին, վիլայէթի մէջ իսին անգամ Սթաթ դալլեան մեծաշուք Արաղուլ Էֆէնտիին և ուրիշ քանի մը գլխաւոր պաշտօնատարաց, փոխադարձ այցելութեան եկաւ Երբեք Սրբազնութեանը:

Դարձեալ անցեալ շաբթու մեծաշուք Մուհամմէտ Էֆէնտի-Պէյը՝ ընկերութեամբ մեծարդոյ Սըվազ ըլլան իւրաքանչիւր Էֆէնտիին, հաճեցաւ այցելութեան գալու Ս. Առաջնորդին մերոյ:

Երբեք Սրբազնութի օրը քաղաքիս լատինացի Առաջնորդ գերապատիւ Սրբաբարեկէթրա Ս. արքեպիսկոպոսը այցելութեան եկաւ մեր ամենա Առաջնորդին՝ անոր Կ. Պօլսէն վերադարձը շնորհաւորելու համար: Տէր Պօղոս սրբազանը՝ որ շրջապատեալ էր ազգային Վարչութեան անդամներէն և քահանայից դասէն, իւր սովորական աղնիւ քաղաքավարութեամբ ընդունեցաւ զիշեալ բարձրատիճան հոգեւոր հովիւը՝ պարագայիս յարմար յարգութիւն, և եղբայրական սէր և իւր շնորհակալութիւնը յայտնելով անոր:

Իզմիրի Ազգատարիաց ընկերութիւնը իւր եւեւ մտից և դորձողութեանց եօթներորդ աստիկան հաշի

